

Autoreferat

1. IMIĘ I NAZWISKO: AGNIESZKA SZARKOWSKA

2. POSIADANE DYPLOMY I STOPNIE NAUKOWE

- 2007 – **doktor nauk humanistycznych w zakresie językoznawstwa** – Wydział Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego. Rozprawa doktorska pt. „Forms of address in contemporary Polish and English. Implications for translation”, promotor prof. dr hab. Jan Rusiecki
- 2002 – **magister filologii angielskiej** – Wydział Neofilologii Uniwersytetu Warszawskiego. Praca magisterska pt. „Subtitling. Theories, challenges, constraints”, promotor dr hab. Aniela Korzeniowska

INNE DYPLOMY, CERTYFIKATY I UPRAWNIENIA ZWIĄZANE Z DZIAŁALNOŚCIĄ NAUKOWĄ:

- 2015 – Świadectwo ukończenia szkolenia z zakresu zarządzania zespołem naukowym, prowadzonego przez HFP Consulting w dn. 22-23 czerwca 2015 r. w Warszawie, organizowanego w ramach projektu SKILLS Fundacji na rzecz Nauki Polskiej
- 2015 – Dyplom ukończenia kursu „Mentoring jako narzędzie wsparcia indywidualnego rozwoju naukowca”, realizowanego w dn. 2 lipca 2015 r. w Warszawie w ramach projektu SKILLS Fundacji na rzecz Nauki Polskiej
- 2008 – Certyfikat uczestnictwa w szkoleniu „Sporządzanie tłumaczeń poświadczonych (uwierzytelnionych) – zagadnienia praktyczne”, zorganizowanym przez Stowarzyszenie Tłumaczy Polskich, w dn. 8 listopada 2008 r.
- 2006 – świadectwo ukończenia Translation Research Summer School na University College London, w dn. 26 czerwca – 7 lipca 2006 r.
- 2006 – Zaświadczenie o ukończeniu e-learningowego kursu szkoleniowego z zakresu tworzenia kursów internetowych, organizowanego przez Centrum E-Learningu SWPS w Warszawie, w dn. 22 listopada 2006 – 21 stycznia 2007 r.
- Od 2003 r. – tłumacz przysięgły języka angielskiego (wpisana na listę tłumaczy przysięgłych Ministra Sprawiedliwości pod numerem TP/1192/05)

3. INFORMACJE O DOTYCHCZASOWYM ZATRUDNIENIU W JEDNOSTKACH NAUKOWYCH

- Od 1.10.2007 r. do chwili obecnej – adiunkt, Instytut Lingwistyki Stosowanej, Uniwersytet Warszawski
- Od 1.10.2007 do 30.09.2008 – adiunkt, Wydział Filologii, Olympus Szkoła Wyższa im. Romualda Kudlińskiego

4. WSKAZANIE OSIĄGNIĘCIA* WYNIKAJĄCEGO Z ART. 16 UST. 2 USTAWY Z DNIA 14 MARCA 2003 R. O STOPNIACH NAUKOWYCH I TYTULE NAUKOWYM ORAZ O STOPNIACH I TYTULE W ZAKRESIE SZTUKI (Dz. U. NR 65, POZ. 595 ZE ZM.):

A) TYTUŁ OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO:

Cykl powiązanych tematycznie publikacji pt. „Napisy dla niesłyszących jako językowe środki udostępniania mediów”

B) PUBLIKACJE WCHODZĄCE W SKŁAD OSIĄGNIĘCIA NAUKOWEGO:

1. **Szarkowska, A.** (2010). Accessibility to the Media by Hearing Impaired Audiences in Poland: Problems, Paradoxes, Perspectives. In J. Díaz Cintas, A. Matamala & J. Neves (Eds.), *New Insights into Audiovisual Translation and Media Accessibility. Media for All 2* (pp. 139-158). Amsterdam – New York: Rodopi.
2. **Szarkowska, A.**, Krejtz, I., Krejtz, K., & Duchowski, A. (2013). Harnessing the potential of eyetracking for media accessibility. In S. Grucza, M. Płużyczka, & J. Zając (Eds.), *Translation Studies and Eye-Tracking Analysis* (pp. 153-183). Frankfurt am Mein: Peter Lang.
3. Kruger, J.-L., **Szarkowska, A.**, & Krejtz, I. (2015). Subtitles on the moving image: an overview of eye tracking studies. *Refractory* 25.
4. **Szarkowska, A.**, Krejtz, I., Kłyszajko, Z. & Wieczorek, A. (2011). Verbatim, standard, or edited? Reading patterns of different captioning styles among deaf, hard of hearing, and hearing viewers. *American Annals of the Deaf* 156 (4), 363-378.
5. Krejtz, I., & **Szarkowska, A.** (2015). Reading function and content words in subtitled videos. *Journal of Deaf Studies and Deaf Education*. DOI: 10.1093/deafed/env061
6. Krejtz, I., **Szarkowska, A.**, & Krejtz, K. (2013). Effects of Shot Changes on Eye Movements in Subtitling. *Journal of Eye Movement Research* 6(5):3, 1-12.
7. **Szarkowska, A.**, Krejtz, I., Kłyszajko, Z., & Wieczorek, A. (2015). Eye tracking in Poland. In P. Romero-Fresco (Ed.) *The Reception of Subtitles for the Deaf and Hard of Hearing in Europe* (pp. 235-262). Bern: Peter Lang.
8. **Szarkowska, A.**, Pietrulewicz, J., & Jankowska, A. (2015). Long questionnaire in Poland. In P. Romero-Fresco (Ed.) *The Reception of Subtitles for the Deaf and Hard of Hearing in Europe* (pp. 45-74). Bern: Peter Lang.
9. **Szarkowska, A.**, & Laskowska, M. (2015). Poland – a voice-over country no more? A report on an online survey on subtitling preferences among Polish hearing and hearing-impaired viewers. In Ł. Bogucki & M. Deckert (Eds.), *Assessing audiovisual translation* (pp. 179–197). Bern: Peter Lang.
10. **Szarkowska, A.** (2013). Towards interlingual subtitling for the deaf and hard of hearing. *Perspectives* 21(1), 68-81. DOI: 10.1080/0907676X.2012.722650

11. **Szarkowska, A.,** Żbikowska, J. & Krejtz, I. (2013). Subtitling for the deaf and hard of hearing in multilingual films. *International Journal of Multilingualism* 10(3), 292-312. DOI: 10.1080/14790718.2013.766195
12. **Szarkowska, A.,** Żbikowska, J., & Krejtz, I. (2014). Strategies for rendering multilingualism in subtitling for the deaf and hard of hearing. *Linguistica Antverpiensia, New Series* 13, 273-291.

C) OMÓWIENIE CELU NAUKOWEGO WW. PRAC I OSIĄGNIĘTYCH WYNIKÓW WRAZ Z OMÓWIENIEM ICH EWENTUALNEGO WYKORZYSTANIA

CELE NAUKOWE CYKLU

Jako osiągnięcie naukowe zgłaszam cykl powiązanych tematycznie 12 publikacji pt. **„Napisy dla niesłyszących jako językowe środki udostępniania mediów”**, o łącznej objętości 13,5 arkusza wydawniczego. Cykl stanowi kompleksowe studium napisów dla niesłyszących, którego celem było znalezienie odpowiedzi na dwa główne pytania badawcze:

- 1) Jakie powinny być napisy dla niesłyszących, by jak najlepiej spełniać swoją funkcję, uwzględniając zróżnicowane potrzeby użytkowników?

oraz

- 2) Jak poszczególne rozwiązania językowe zastosowane w napisach wpływają na uwagę wzrokową i kognitywne przetwarzanie napisów przez odbiorców?

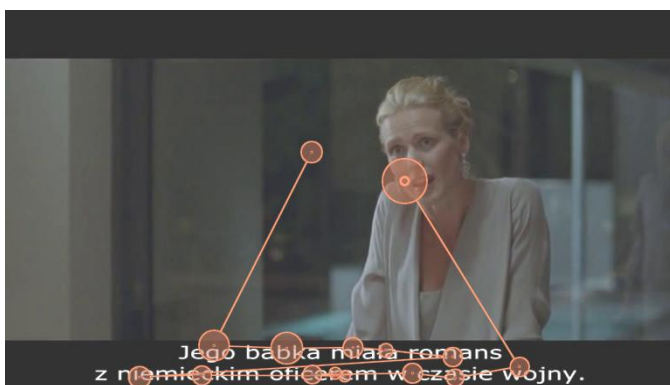
By odpowiedzieć na tak sformułowane pytania, przeprowadziłam szereg badań, w tym okulograficzne badania procesu czytania napisów filmowych przez osoby niesłyszące, słabosłyszące i słyszące oraz badania preferencji widzów w kluczowych kwestiach dotyczących opracowywania napisów dla niesłyszących.

W ramach projektów, których wyniki opisano w niniejszym cyklu publikacji, zastosowano różnorodne metodologie badawcze, wykorzystujące zarówno obiektywne metody pomiaru jak okulografia oraz metody subiektywne, np. ankietowe badania preferencji. Całość stanowi wielowymiarowy wkład w rozwój przekładu audiowizualnego, w szczególności w zakresie dostępności mediów dla osób niesłyszących.

OMÓWIENIE PUBLIKACJI I OSIĄGNIĘTYCH WYNIKÓW

W publikacji **„Accessibility to the Media by Hearing Impaired Audiences in Poland”**, będącej wstępem do całego cyklu, przedstawiono ogólną sytuację – w aspekcie lingwistycznym, technicznym i prawnym – dotyczącą napisów dla niesłyszących w Polsce, wskazując na kluczowe zagadnienia wymagające empirycznych badań eksperymentalnych. Wśród takich zagadnień znalazła się m.in. kwestia redagowania językowego napisów, a w szczególności pytanie, czy napisy powinny być dosłowne czy skrócone (zagadnienie to podjęto szczegółowo w pracy „Verbatim, standard or edited? (...)” omawianej niżej). W artykule przedstawiono również charakterystykę grupy docelowej, tj. osób niesłyszących, Głuchych, słabosłyszących ze względu na stopień ubytku słuchu, a także na okres, w którym dysfunkcja słuchu się pojawiła (pre-, peri- i post-lingwalny). Osoby, które urodziły się niesłyszące lub straciły słuch w okresie prelingwalnym, a więc przed opanowaniem języka fonicznego, zasadniczo różnią się stopniem opanowania języka fonicznego od osób, które straciły słuch w okresie post-lingwalnym, tj. po nabyciu języka fonicznego, co – jak pokazały badania opisane w niniejszym cyklu – ma znaczący wpływ na proces czytania napisów filmowych.

W pracy „**Harnessing the Potential of Eye Tracking for Media Accessibility**” przedstawiono przegląd najważniejszych zagadnień dotyczących zastosowania okulografii w badaniach nad dostosowaniem mediów do potrzeb osób niesłyszących (za pomocą napisów) oraz osób niewidomych (za pomocą audiodeskrpcji). Okulografia to technika umożliwiająca rejestrację ruchów gałki ocznej, a więc badanie uwagi wzrokowej. Rejestracja ruchów gałki ocznej odbywa się w sposób bezinwazyjny za pomocą kamer na podczerwień poprzez identyfikację źrenicy i odbicia rogówkowego. Wśród wielu rodzajów ruchów oka wyróżnia się dwa najważniejsze: fiksacje i sakady. Fiksacje to momenty, trwające zwykle ok. 200-250 ms (Rayner 1998), w których oko pozostaje relatywnie nieruchome. Sakady to szybkie ruchy oka, trwające ok. 50-60 ms, w których oko przemieszcza się z jednego miejsca fiksacji do kolejnego. Długi czas trwania fiksacji oraz wysoka liczba fiksacji mogą świadczyć o trudnościach w przetwarzaniu tekstu i trudnościach w procesie czytania. Dzięki przeprowadzonym badaniom okulograficznym wiemy, że ludzie zwykle zaczynają czytać napis tuż po jego pojawieniu się na ekranie, a po jego przeczytaniu wracają wzrokiem na środek ekranu (zob. Rys. 1). Nasze badania pokazały też, że czas spędzony przez widzów na czytaniu napisu jest wprost proporcjonalny do długości wyświetlania napisów na ekranie.

Rys. 1. Przykładowa ścieżka patrzenia podczas czytania napisów filmowych (koła reprezentują fiksacje, linie – sakady)

W artykule „**Subtitles on the Moving Image**” szczegółowo omówiono różne aspekty kognitywnego przetwarzania napisów w programach audiowizualnych, ze szczególnym uwzględnieniem uwagi wzrokowej podczas czytania napisów przez różne grupy odbiorców. Przedstawiono okulograficzne badania czytania napisów w kontekście edukacyjnym (podczas wykładów uniwersyteckich), a także w różnych gatunkach programów telewizyjnych. W artykule dowiedziono, że napisy – podobnie jak twarze – są czynnikami silnie przyciągającymi uwagę (zob. Rys. 2): w chwili pojawienia się napisów uwaga wzrokowa widzów przenosi się na dół ekranu, by śledzić dynamicznie pojawiający się na ekranie tekst napisów. Dokonano również analizy porównawczej procesu czytania tekstu drukowanego z procesem czytania dynamicznie zmieniającego się tekstu napisów filmowych.

Rys. 2 Mapy ciepłe pokazujące uwagę wzrokową podczas oglądania programów z napisami

W artykule „**Verbatim, standard or edited? Reading patterns of different captioning styles among deaf, hard of hearing, and hearing viewers**” przedstawiono wyniki badania okulograficznego, którego celem była próba odpowiedzi na pytanie, czy napisy powinny być skracane czy dosłowne. Zebrane podczas badania dane okulograficzne okazały się spójne z danymi pochodzącymi z testów zrozumienia treści napisów. Wyniki przeprowadzonego badania wskazują również na większą efektywność napisów standardowych, a więc takich, gdzie nie dokonano znaczących skrótów i ingerencji w treść tekstu, ale z których usunięto zbędną „watę słowną” (Belczyk 2007).

Analiza wskaźników okulograficznych, tj. średniej liczby fiksacji na napisach oraz średniego czasu spędzonego na czytaniu napisu, pokazała też zasadnicze różnice między osobami słyszącymi a niesłyszącymi. Osoby niesłyszące mają najdłuższy czas trwania fiksacji oraz największą liczbę fiksacji, co w połączeniu z najniższymi wynikami testów zrozumienia treści, może wskazywać na trudności w procesie czytania napisów filmowych przez tę grupę odbiorców. Osoby słabosłyszące różnią się w sposobie czytania napisów od osób całkowicie niesłyszących i słyszących tym, że częściej „przeskakują” one wzrokiem między napisami a obrazem, zwłaszcza w przypadku ujęć twarzy, porównując treść przekazu filmowego z treścią filmu (zob. Rys. 3).

Rys. 3. Porównanie ścieżki patrzenia osoby niesłyszącej (po lewej) oraz osoby słabosłyszącej (po prawej)

W artykule „**Reading Function and Content Words in Subtitled Videos**” pokazano różnice w czytaniu słów gramatycznych i słów leksykalnych w napisach filmowych przez osoby niesłyszące, słabosłyszące i słyszące. Jest to pierwsze tego typu badanie na świecie, a jego wyniki pokazują, że podobnie jak w przypadku tekstów tradycyjnie drukowanych, również w napisach filmowych ludzie częściej opuszczają słowa gramatyczne niż leksykalne. Wyniki badania pokazały również znaczące różnice w czytaniu słów gramatycznych przez osoby niesłyszące: miały one najdłuższy czas fiksacji i rzadziej opuszczały ten

rodzaj słów, co może świadczyć o trudnościach w kognitywnym przetwarzaniu słów gramatycznych oraz o trudnościach w czytaniu.

W artykule „**The Effects of Shot Changes on Eye Movements in Subtitling**” zaprezentowano wyniki badania nad jedną z najbardziej rozpowszechnionych w literaturze przedmiotu tez – do tej pory nie popartej badaniami eksperymentalnymi – że cięcia montażowe (tzw. „sklejki”) sprawiają, że widzowie powracają wzrokiem do danego napisu i ponownie go czytają. Dzięki zastosowaniu innowacyjnej metody analizy danych eyetrackingowych, tj. macierzy przejść (*transition matrix*) w oparciu o fiksacje zarejestrowane na trzech głównych obszarach: początku, środka i końcu napisu przed i po cięciach montażowych, pokazano, że prawdopodobieństwo tego, że widzowie spojrzą po cięciu na początek napisu, by przeczytać go ponownie jest niewielkie.

W artykule „**Eyetracking in Poland**”, będącym częścią europejskiego badania *Digital Television for All*, zaprezentowano wyniki badania okulograficznego przeprowadzonego wśród osób niesłyszących, słabosłyszących i słyszących. Wśród badanych parametrów były m.in. skracanie i dosłowność, identyfikacja postaci w napisach dla niesłyszących, zastosowanie kolorów, optymalna pozycja na ekranie, opis emocji i dźwięków oraz techniczne aspekty wizualne, jak użycie czarnego tła czy cieni. Wyniki badania wskazują, że zbytnie upraszczanie napisów i ich skracanie nie ma pozytywnego wpływu na odbiór napisów, i jest sprzeczne z preferencjami widzów.

By uzyskać pełny obraz badanej dziedziny, okulograficzne metody pomiaru percepcji napisów uzupełniłam o badania preferencji poszczególnych rozwiązań stosowanych w napisach, w szczególności aspektów lingwistycznych i technicznych dotyczących opracowywania napisów dla niesłyszących w telewizji cyfrowej. W tym celu przeprowadziłam dwa badania kwestionariuszowe, pierwsze w chwili wprowadzenia w Polsce telewizji cyfrowej (w 2010 r.), drugie kilka lat po jej wprowadzeniu (2014 r.). Podobnie jak badania okulograficzne, badania kwestionariuszowe objęły trzy grupy osób: niesłyszących, słabosłyszących i słyszących.

Wyniki pierwszego badania zostały opisane w artykule „**Long questionnaire in Poland**”, który stanowi polski wkład w ogólnoeuropejskie badanie przeprowadzone w ramach projektu *Digital Television for All*. Badanie zostało zrealizowane w formie papierowej oraz elektronicznej na grupie 172 osób z całej Polski. Po raz pierwszy w Polsce został zebrany unikatowy materiał pokazujący obraz tej grupy i ich zachowań jeśli chodzi o odbiór programów audiowizualnych z napisami, a także ich preferencji dotyczących różnych rozwiązań stosowanych w napisach dla niesłyszących. Wśród badanych zagadnień znalazły się kwestie identyfikacji postaci (za pomocą kolorów, rozstawienia na ekranie oraz etykietek z imionami), liczby możliwych kolorów stosowanych w napisach, pozycji napisów na ekranie, opisu dźwięków (onomatopeja, opis źródła dźwięku, piktogram), opisu emocji (emotikony, wyjaśnienie w nawiasach), opisu muzyki, dosłowności i skracania oraz prędkości ukazywania się napisów.

Badanie przedstawione w artykule „**Poland – a voiceover country no more?**” jest niejako kontynuacją poprzedniego, tym razem przeprowadzonego w ramach europejskiego projektu *Hybrid Broadband Broadcast Television for All*, po wprowadzeniu telewizji cyfrowej w Polsce. W badaniu wzięło udział 815 osób: słyszących, słabosłyszących i niesłyszących. Zostało ono przeprowadzone w formie elektronicznej ankiety na terenie całej Polski. Wyniki badania pokazały wzrost liczby osób, dla których napisy są preferowaną metodą przekładu audiowizualnego (w porównaniu z wersją lektorską czy dubbingiem dla słyszących i z porównaniu z tłumaczem języka migowego dla niesłyszących), zarówno w programach dla dorosłych, jak i programach dla dzieci. Wśród badanych zagadnień znalazły się m.in.

preferencje dot. rodzaju czcionki, maksymalnej liczby linii w napisach, układu informacji w napisach dwulinijkowych.

Większość dotychczasowych badań przeprowadzanych na napisach dla niesłyszących dotyczyła języka angielskiego w kombinacji intrajęzykowej, a więc angielskich napisów do anglojęzycznych programów audiowizualnych. W odróżnieniu od innych krajów, napisy dla niesłyszących w Polsce tworzy się zarówno do programów polskojęzycznych, a więc w kombinacji intrajęzykowej, jak i do programów obcojęzycznych, a więc w kombinacji interjęzykowej, tj. z wykorzystaniem przekładu z języka obcego na polski. Stąd konieczność przeprowadzenia badań empirycznych odzwierciedlających złożony krajobraz językowo-audiowizualny w Polsce. Naprzeciw temu zapotrzebowaniu wychodzą ostatnie trzy artykuły będące częścią niniejszego cyklu.

Pierwszy z nich pt. „**Towards interlingual subtitling for the deaf and the hard of hearing**” przedstawia analizę napisów dla niesłyszących w telewizji w aspekcie interjęzykowym. W artykule przedstawiono szczegółową charakterystykę interjęzykowych napisów dla niesłyszących oraz ich poprzedników – tradycyjnych napisów, będących tłumaczeniem obcojęzycznej listy dialogowej, przeznaczonych dla osób słyszących z jednej strony, oraz intrajęzykowych napisów dla niesłyszących z drugiej strony. Przeprowadzona analiza wskazuje na ważne cechy wyróżniające interjęzykowe napisy dla niesłyszących od innych napisów, w szczególności w kwestii redukcji tekstu, redundancji oraz redakcji tekstu, co stanowi o ich odrębności jako jednego z podgatunków przekładu audiowizualnego.

Artykuły „**Subtitling for the deaf and hard of hearing in multilingual films**” oraz „**Strategies for rendering multilingualism in subtitling for the deaf and hard of hearing**” są odpowiedzią na rosnący wzrost zainteresowania wielojęzycznością i jej zwiększoną obecnością w produkcjach filmowych. Widzowie niesłyszący zwykle nie dowiadują się o wielości języków wykorzystanych w filmie przez twórców, przez co – w przeciwieństwie do słyszących – są pozbawieni możliwości „zanurzenia” się w wielojęzycznej fabule filmu. W dwóch artykułach zamykających niniejszy cykl publikacji przedstawiono autorską typologię strategii umożliwiających różne sposoby wyrażania wielojęzyczności w napisach dla niesłyszących: strategię dopasowania języka (*vehicular matching*), przekład + eksplicytnie nazwanie języka (*translation + explicit attribution*), przekład + oznaczanie kolorem (*colour-coding*), eksplicytnie nazwanie języka/akcentu (*explicit attribution*) oraz ujednoczenie języka (*linguistic homogenisation*). Przeprowadzone badanie polegało na zaprezentowaniu osobom niesłyszącym i słabosłyszącym fragmentów filmów wielojęzycznych (w języku angielskim, francuskim, niemieckim i włoskim) z napisami wykorzystującymi różne opracowane przez nas strategie (zob. Rys. 4).

Strategia dopasowania języka

Strategia eksplicytnego nazwania języka

Rys. 4. Przykładowy kadr przedstawiający różne strategie opisu wielojęzyczności w napisach dla niesłyszących

W pierwszym z artykułów przedstawiono wyniki badania odbioru ww. strategii na grupie 135 osób z różnymi stopniami dysfunkcji słuchu. W drugim artykule pokazano wyniki badania dla osób, które nie znały żadnego z języków obcych wykorzystanych w badaniu. W obu przypadkach odbiorcy niesłyszący i słabosłyszący preferują strategie zawierające więcej informacji nt. wielojęzyczności, takie jak dopasowanie języka czy tłumaczenie i dopasowanie języka.

WYKORZYSTANIE WYNIKÓW BADAŃ

Ważnym aspektem badań przedstawionych w niniejszym cyklu publikacji jest ich przełożenie na praktykę i obecnie obowiązujące zasady opracowywania napisów. Wyniki przeprowadzonych przeze mnie badań przyczynią się do lepszego zrozumienia procesu czytania i kognitywnego przetwarzania napisów przez widzów. Mogą się również przyczynić do poprawy jakości napisów. Stanowią też konkretną pomoc w kształceniu adeptów przekładu audiowizualnego i twórców napisów dla niesłyszących.

Wyniki składające się na przedstawiony tu cykl publikacji stanowią solidną bazę do przeprowadzenia dalszych eksperymentów okulograficznych dotyczących czytania i przetwarzania napisów w materiałach filmowych – zarówno przez osoby z dysfunkcjami słuchu, jak i osoby słyszące – oraz do dalszych badań preferencji napisów.

5. OMÓWIENIE POZOSTAŁYCH OSIĄGNIĘĆ NAUKOWO-BADAWCZYCH

Od uzyskania stopnia doktora nauk humanistycznych w 2007 r. opublikowałam 17 artykułów w recenzowanych czasopismach, jedną monografię, jeden podręcznik, 15 rozdziałów w monografiach naukowych, 2 recenzje, 2 sprawozdania z konferencji, a także inne artykuły naukowe; byłam także współredaktorką dwóch wydań specjalnych czasopisma oraz jednej monografii wieloautorskiej – łącznie 48 publikacji od 2007 r. Brałam też czynny udział w konferencjach naukowych, zarówno w Polsce, jak i za granicą – łącznie 31 wystąpień, w tym dwa referaty plenarne na konferencjach międzynarodowych.

ROZWÓJ WARSZTATU METODOLOGICZNEGO

Od początku pracy naukowej moje zainteresowania badawcze skupiały się wokół różnych aspektów przekładu audiowizualnego, a także kształcenia tłumaczy. Praca magisterska napisana pod kierunkiem dr hab. Anieli Korzeniowskiej dotyczyła tłumaczenia w formie napisów. Praca doktorska napisana pod kierunkiem prof. dra hab. Jana Rusieckiego stanowiła kontrastywną analizę lingwistyczną form adresatywnych w języku polskim i angielskim, przeprowadzoną w oparciu o koncepcję funkcjonalnej gramatyki Hallidaya, oraz korpusową analizę przekładu polskich form adresatywnych na angielski w formie napisów telewizyjnych, przeprowadzoną przy wykorzystaniu programu WordSmithTools.

Po doktoracie moje zainteresowania naukowe ewoluowały w stronę dostępności mediów dla osób z niepełnosprawnościami słuchu (w formie napisów dla niesłyszących) i wzroku (w formie audiodeskrypcji), co stanowiło główny nurt mojej działalności naukowej. Obecnie w swoich badaniach zajmuję się napisami dla niesłyszących, audiodeskrypcją, respeakingiem, zastosowaniem multimediów w edukacji, tworzeniem aplikacji na urządzenia mobilne oraz dydaktyką przekładu audiowizualnego. W pracy badawczej wykorzystuję szereg narzędzi z szeroko pojętej humanistyki cyfrowej, w tym okulografię i elektroencefalografię, narzędzia do przetwarzania i rozpoznawania mowy dla języka

angielskiego (*Dragon Naturally Speaking*) i polskiego (*Newton Dictate*), profesjonalne oprogramowanie do opracowywania napisów (*EZTitles, FAB Subtiter*) i audiodeskrypcji (*Swift*), czy synteзаторы mowy (*Ivona, Loquendo*).

5.1 AUDIODESKRYPCJA

Ważnym kierunkiem podejmowanych przeze mnie badań są zagadnienia związane z udostępnianiem mediów osobom niewidomym i słabowidzącym za pomocą audiodeskrypcji. Kierowałam dwoma projektami naukowymi z tej dziedziny, finansowanymi przez Ministerstwo Nauki i Szkolnictwa Wyższego w ramach programu Iuventus Plus: „Audiodeskrypcja z syntezą mowy” (2010-2011) oraz „Audiodeskrypcja do filmów zagranicznych” (2010-2012). W wyniku realizacji pierwszego z ww. projektów opracowałam innowacyjne rozwiązanie i zgłoszenie patentowe na opracowywanie audiodeskrypcji przy użyciu syntezy mowy (artykuł „Text-to-speech audio description: towards wider availability of AD”). Drugi projekt zaowocował opracowaniem strategii opisu elementów kulturowych w audiodeskrypcji do filmów zagranicznych (artykuł „Audio describing foreign films”). Zaproponowałam również nowy rodzaj audiodeskrypcji: audiodeskrypcję autorską, opisaną w artykułach: „Audiodeskrypcja autorska” i „Auteur Description – From the Director’s Creative Vision to Audio Description”. W sumie opublikowałam ponad 10 prac z zakresu audiodeskrypcji, a wyniki badań dot. audiodeskrypcji zaprezentowałam na ponad 12 wystąpieniach konferencyjnych.

5.2 RESPEAKING

Respeaking to technika opracowywania napisów na żywo przy wykorzystaniu narzędzi do rozpoznawania mowy i przetwarzania jej na tekst. W kierowanym przeze mnie projekcie badawczym pt. „Respeaking – proces, kompetencje, jakość” (2014-2017) finansowanym przez Narodowe Centrum Nauki w ramach programu OPUS poszerzyłam warsztat metodologiczny o nowe metody badawcze, w tym elektroencefalografię. W ramach projektu zostało przeprowadzone innowacyjne badanie dotyczące kompetencji w respeakingu, a także badanie procesu tworzenia napisów na żywo za pomocą respeakingu oraz oceny jakości napisów. Wyniki badań zaprezentowałam wraz z zespołem na kilku konferencjach naukowych oraz w publikacji „Cognitive load in intralingual and interlingual respeaking – a preliminary study” (w druku).

5.3 MULTIMEDIA W EDUKACJI

Istotnym obszarem moich zainteresowań badawczych jest zastosowanie multimediiów w edukacji, zwłaszcza dzieci z dysfunkcjami wzroku. Kierowałam projektem „Audiodeskrypcja w edukacji”, finansowanym ze środków dotacji celowej Wydziału Lingwistyki Stosowanej UW. Dzięki przeprowadzonym w tym zakresie badaniom wykazaliśmy wraz z zespołem badawczym istotne zalety zastosowania audiodeskrypcji w nauczaniu zarówno dzieci niewidomych, jak i widzących. Wyniki badań zostały opublikowane m.in. w artykułach „Multimedia w edukacji. Potencjał audiodeskrypcji w kierowaniu uwagą wzrokową ucznia” (2014), „Text-to-speech audio description to educational materials for visually-impaired children” (2012), „Audio Description as an Aural Guide of Children’s Visual Attention: Evidence from an Eye-Tracking Study” (2012) oraz „Multimodal learning with audio description: an eye tracking study of children’s gaze during a visual recognition task” (2012).

5.4 APLIKACJE NA URZĄDZENIA MOBILNE – PROJEKTOWANIE UNIWERSALNE

Jako współwykonawca w projekcie „Sztuka współczesna dla wszystkich” (2014-2016), finansowanym przez Narodowe Centrum Badań i Rozwoju w ramach programu Innowacje Społeczne, poszerzyłam swój warsztat badawczy o aspekty związane z tworzeniem aplikacji na urządzenia mobilne zgodnie z zasadami projektowania uniwersalnego. W ramach projektu powstaje multimedialna aplikacja w sposób przystępny ukazująca najważniejsze dzieła polskiej sztuki współczesnej znajdujące się w zbiorach Muzeum Narodowego w Warszawie, Muzeum Narodowego w Krakowie oraz Muzeum Sztuki Współczesnej MOCAK w Krakowie. Wyniki dotychczasowych badań zaprezentowano na konferencjach naukowych, a także w artykule naukowym „Open Art – Designing Accessible Content in a Multimedia Guide App for Visitors With and Without Sensory Impairments” (w druku) oraz w raportach z przeprowadzonych badań, dostępnych na stronie internetowej AVT Lab.

5.5 DYDAKTYKA PRZEKŁADU AUDIOWIZUALNEGO

Jako tłumacz przysięgły języka angielskiego oraz autor opracowań w formie napisów, wiążę swoje zainteresowania naukowe również z dydaktyką przekładu, w tym z nauczaniem przez internet. W 2007 r. współtworzyłam (wraz z dr Joanną Janecką-Esquibel) moduł internetowy w ramach nauczania przekładu w SWPS. Otrzymałam dofinansowanie z Funduszu Innowacji Dydaktycznych UW na stworzenie nowego przedmiotu „Przekład audiowizualny dla osób niewidomych i niesłyszących” (2009) i wprowadzenie go do stałej oferty dydaktycznej ILS UW. Jako wykonawca projektu „ClipFlair: foreign language learning through interactive captioning and revoicing of clips” (2011-2014) współtworzyłam platformę internetową ClipFlair Studio i opracowałam zestaw ćwiczeń, dzięki którym adepci przekładu audiowizualnego mogą ćwiczyć swoje umiejętności w tym zakresie.

6. POZOSTAŁE OSIĄGNIĘCIA

WSPÓŁPRACA KRAJOWA I MIĘDZYNARODOWA

W swojej działalności badawczej i dydaktycznej prowadzę aktywną współpracę krajową i międzynarodową. Projekty badawcze, którymi kierowałam i w których uczestniczyłam jako wykonawca, odbywały się we współpracy z wiodącymi ośrodkami naukowymi w Polsce, m.in. z Katedrą do Badań nad Przekładem i Komunikacją Międzykulturową Uniwersytetu Jagiellońskiego, Interdyscyplinarnym Centrum Stosowanych Badań Poznawczych na Uniwersytecie Humanistycznospołecznym SWPS, Wydziałem Anglistyki Uniwersytetu Adama Mickiewicza w Poznaniu, Polsko-Japońską Akademią Technik Komputerowych, Ośrodkiem Przetwarzania Informacji, i za granicą, m.in. z Uniwersytetem Autonomicznym w Barcelonie, University College London, Uniwersytet w Trieście. W ramach współpracy z Uniwersytetem Autonomicznym w Barcelonie byłam recenzentem trzech rozpraw doktorskich. W ramach projektu „Sztuka współczesna dla wszystkich” przy tworzeniu aplikacji OpenArt prowadzę współpracę z Muzeum Narodowym w Warszawie, Muzeum Sztuki Współczesnej MOCAK w Krakowie oraz Muzeum Narodowym w Krakowie.

Założyłam grupę badawczą *Laboratorium Przekładu Audiowizualnego (AVT Lab)*, która skupia badaczy zarówno z Polski, jak i z zagranicy współpracujących przy projektach z przekładu audiowizualnego. Jestem członkiem i współzałożycielem ogólnopolskiej grupy badawczej *Intermedia* oraz grupy eksperckiej *AKCES*.

Jestem członkiem honorowym Stowarzyszenia Tłumaczy Audiowizualnych (STAW) oraz członkiem European Society for Translation Studies (EST) i European Association for Studies in Screen Translation (ESIST). Byłam członkiem komitetu naukowego na siedmiu międzynarodowych i krajowych konferencjach naukowych.

DYDAKTYKA

Prowadziłam zajęcia dydaktyczne z zakresu translatoryki i praktycznej nauki języka angielskiego w Instytucie Lingwistyki Stosowanej UW (*Warsztaty tłumaczeniowe pisemne, Warsztaty językowo-tłumaczeniowe, Przekład audiowizualny: napisy, Przekład audiowizualny dla osób niewidomych i niesłyszących, Audiodeskrypcja, Tłumaczenie uwierzytelnione, Narzędzia warsztatu tłumacza, Proseminarium i seminarium licencjackie*); Instytucie Anglistyki Uniwersytetu Warszawskiego (*English-Polish translation, Polish-English translation, wykład Audiovisual translation*); w Instytucie Filologii Angielskiej Uniwersytetu SWPS (*Warsztaty tłumaczeniowe z języka polskiego na angielski i z angielskiego na polski, Praktyczna gramatyka języka angielskiego*); Centrum Kształcenia Podyplomowego Uniwersytetu SWPS (*Wykład z teorii przekładu audiowizualnego, Praktyczne warsztaty z tłumaczenia w formie napisów oraz napisów dla niesłyszących*) oraz na studiach podyplomowych z przekładu audiowizualnego na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu (*Warsztaty z tłumaczenia w formie napisów oraz napisów dla niesłyszących*). Współtworzyłam też kurs e-learningowy na platformie Moodle w ramach programu blended learning w SWPS (2007 r.).

Prowadziłam również zajęcia z przekładu audiowizualnego w zagranicznych ośrodkach naukowych: na Uniwersytecie Autonomicznym w Barcelonie (*Media Accessibility, Audio Description, Subtitling for the Deaf and Hard of hearing*) oraz podczas letniej szkoły z przekładu audiowizualnego *Summer School in Audiovisual Translation* na Imperial College London.

Jestem promotorem **12 prac magisterskich i 43 prac licencjackich**. Jestem też promotorem pomocniczym 8 prac doktorskich (prace w trakcie pisania). Recenzowałam 11 prac licencjackich i 2 prace magisterskie.

POPULARYZACJA

Od kilku lat aktywnie działam na rzecz popularyzacji przekładu audiowizualnego oraz jego dostępności dla osób z niepełnosprawnościami wzroku i słuchu w Polsce i poza jej granicami. Współpracowałam z fundacjami i organizacjami pozarządowymi, m.in. Fundacją Kultury bez Barrier, Fundacją Siódmy Zmysł, Fundacją Audiodeskrypcja, Fundacją Szansa dla Niewidomych, Fundacją Katarynka, Mazowieckim Stowarzyszeniem Pracy dla Niepełnosprawnych De Facto, oraz producentem oprogramowania do opracowywania napisów EZTitles Development Studio Ltd.

Brałam czynny udział w Festiwalu Nauki organizowanym na Uniwersytecie Warszawskim, prowadząc zajęcia i warsztaty z przekładu audiowizualnego. Prowadziłam też warsztaty z tłumaczenia w formie napisów, napisów dla niesłyszących, respeakingu i audiodeskrypcji – zarówno w Polsce, jak i za granicą (Dublin, Barcelona, Londyn). Aktywnie uczestniczę w konsultacjach społecznych dot. napisów i audiodeskrypcji, m.in. ogłoszonych przez Krajową Radę Radiofonii i Telewizji.

Dopełnieniem działalności popularyzatorskiej jest założenie i prowadzenie przeze mnie następujących profili na portalu Facebook: AVT Lab, Instytut Lingwistyki Stosowanej UW, Respeaking Project, Open Art i 40-lecie Wydziału Lingwistyki Stosowanej oraz opieka nad polską i angielską wersją strony internetowej Laboratorium Przekładu Audiowizualnego (www.avt.ils.uw.edu.pl).

7. POZOSTAŁA DZIAŁALNOŚĆ

W wyniku realizacji projektu „Audiodeskrypcja z syntezą mowy” zgłosiłam w 2011 r. wniosek patentowy na wynalazek „Method for processing the narrative sound track” w Urzędzie Patentowym RP (PL20090389342 20091021).

Jestem również koordynatorem programu dla doktorantów (*PhD research programme*) we współpracy z Uniwersytetem Autonomicznym w Barcelonie.

Ważnym aspektem mojej działalności naukowo-dydaktycznej jest aktywna działalność na rynku tłumaczeniowym, w tym audiowizualnym. Jestem tłumaczem przysięgłym języka angielskiego.

